

dění. *Družina ochotníků* kolem měšťana Jana Křtitele Rudiše v Měšťanské ulici, divadelně vzdělávací funkce. 1863 pro *Čtenářský spolek* napsal brněnský advokát Josef Illner později velmi ODi hranou operetu Kvas krále Vondry XXVI. 1867 ji režírovali. 1871 zal. Spolek katolických tovaryšů (sociální péče, zábava), ODi střídavě česky a německy. Populární hry, později drgíe náročnější. 1871 zal. v Brně-Husovicích *Občanská beseda Svatoboj*, Český čtenářský a vzdělávací spolek (viz Brno-Husovice). 1872 ODi v Besedním domě, 1881 z bezpečnostních důvodů zavřeno. 1881 zal. *Družstvo českého divadla v Brně*, řídilo i ochotnickou činnost. V tu dobu zpěvácké spolky Hlahol, Veleslavín - 1891 Kvas krále Vondry XXVI. Dále *Svatopluk*, *soubor Řemeslnické besedy*, jednoaktovky.

V 80. letech zal. *KrDO Tyl*. Působil U Poláka v Giskrově ulici (později Česká obchodní akademie, nyní Kounicova ul.). Hostovali na venkově, humoristické večery, účast v zábavách Čtenářského spolku. Za 5 let přes 50 představení. 1897 název *JDO Tyl*, k dispozici Besední dům a hostinec U Ambrože. Zah. 1897 Lucifer, poté Žižkova smrt (Kolár), spolupráce s Veleslavínem, Českoslovanskou besedou, Svatoplukem a Sokolskou jednotou Tyrš. V 80. letech 19. stol. počátky div. života i v městských částech Husovice, Jundrov, Královo Pole, Žabovřesky, Židenice. 1890-1903 vycházel sborník příležitostných deklamací, výstupů, písní a básní dělnických, redakce Fr. Komprda-Lysický (dělnický ochotnický kabaret). 1903-1906 JDO Tyl hrála v Pekařské ulici v kavárně Union, 1907 do Rudolfské ulice k Jonákům, později i U Šubrtů ve Vranovské. 1897-1931 přes 560 představení, ročně i 35. Klasické české drama i současnější tvorba (Hilbert, Kvapil, Mrštíkovi), méně překlady. Skoro stejné společenské akcí, večírků apod. Výtěžky na sociální a národní účely, ale např. i na vybudování brněnského ND, Tyl zakládajícím členem Družstva Národního divadla. Jh. např. Emil Burian, Pivoňka, Baloun, Mošna, Beníšková. Z jeho řad pozdější členové ND Koudelka, Petříček, Boda. 1901 hostovali ve vídeňském Slavoji. 1910 uspořádali v Praze výstavu o své činnosti. 1903 se od Tyla oddělila skupina herců a vytvořila *DS Zeyer*. 1909 jiná skupina zal. *DS Klicpera*. Tyl členem ÚMDOČ. *Sdružení ochotníků Vojan*, 1922 členem ÚMDOČ.

Brno II *DS Čs. strany socialistické*. Sídlo Želenského okrsku ÚMDOČ (13 jednot).
Vzdělávací spolek Katolických tovaryšů (SKT), 1925 členem ÚMDOČ. 1935-1949 hrál SKT ve vlastní budově na Staré ul., 1938 měl 20 členů a uspořádal 5 představení. 1941 v okrskové soutěži od Ústřední školy dělnické plaketu za dokonalou souhru Paličova dcera, Strakonický dudák, Radúz a Mahulena ad. 1943 29 činných členů. Název: DS Domu katolických tovaryšů. Významné období 1938-1945, ved. K. Řehůřek (diamantová jehlice ÚMDOČ). Většinou klasický repertoár. Významní h. L. Hochová, B. Havlíček, J. Pokorný, Fr. Vlach st. ad. Po 1945 změněn název SKT na *Malé divadlo* (1946), po 1948 pod ZK Textilana. Ved. a r. Fr. Palčík, výtvarná spolupráce Ferry Reck. Repertoár Batoh, Mordová rokle, Lakomec (v roli milovníka mladý Lad. Lakomý), Velké divadlo světa (Calderón) - spolupráce s Václavem Renčem. Herecké osobnosti K. Bičan, Fr. Klíma, L. Štěpán, T. Lysická-Klašková, Fr. Klaška, A. Tomanová, V. Müller, E. Tajovská, Fr. Vach ml., Lad. Lakomý (později v Mahenově činohře), Petr Pelzer (ND Praha), r. Pavel Hradil. Snaha odpoutat se od běžných amatérských šablon. DS SKT zanikl 1951, kdy sál i dům zabral ČSM. Většina herců přešla do Divadla železničářů (viz) v sále TYPOS. V restituci objekt na Staré ul. nebyl SKT vrácen.

1929 zal. *Divadelní studio*, OS vedený P. Pospíšilem, avantgardní, kvalitně připravené inscenace. Od 1936 OS vedl A. Turek, bývalý člen Zemského divadla, propagátor her pro děti, posílil toto zaměření, sám mezi dětskými diváky populární v roli Kašpárka, koncem 1. republiky DS profesionalizoval (představení pro děti pak pod názvem Divadlo Kašpárka Turka do 1945).

1930 Brno sídlem obvodu SDDOČ. 1937 zal. *Nezávislá scéna*, koncepce moderního ODi. Do 1943 19 her, hostování ve Vídní. Delší pečlivá příprava, poté zkvalitněny herecké výkony, např. Hamlet, Příšery, Maryša. 1943 12 herců a 25 členů.

1941 *Rampa*, spolek pro divadlo, literaturu, hudbu a výtvarné umění, sdružila neorganizované Mladé umělce, Menší scénu. V Besedním domě, 120 členů, DS 35 činných členů. Odklon od naturalismu, podněcování divákovy fantazie. 1941-1943 15 her, večer uměleckého tance a 14 literárních večerů. 1942 Jakož i my odpouštíme (Drda). 1945 *DS v Typosu*, později brněnské studio České televize.

63 / Divadlo Svatoboj, Julius Edlis: Úplněk, 1985. F. Klaška a T. Klašková.

1945-1951 *DS Řemeslnické besedy Svatopluk*, součást Zemské ústředny pro péči o dorost živnostenský (Vl. Hatlák), hrál ve spolkovém domě na Sirotní ul. (dnes Grohova). Později vedení a r. J. Sedlák, na scéně Státní dram. konzervatoře v Bayerově ulici (později Studio Marta JAMU). Převážně mladí, ročně 2 inscenace, Tyl, Klicpera, též opereta, např. Ostrov milování (Špilar, Mirovský, Tobis, Stelibský), herci např. V. Müller, T. Lysická, J. Suchánek, Zd. Kratochvíl, J. Roháč ad. Po zákazu spolků poč. 50. let zanikl, část souboru do Malého divadla. 1945-1947 *DS Křesadlo* - jako konzervatorista zde režíroval Evžen Sokolovský

64 / DS J. Skřivana, E. A. Longen: C. k. polní maršálek, 1963. V. Ambler a F. Klaška.

(1925-1998, režisér, významné období 1959-1968 ve Státním divadle Brno). 1951-1953 *DS Jana Žižky* Posádkového domu armády, ved. mjr. M. Dvorský, r. Zd. Pospíšil, v Besedním domě, na Výstavišti, převážně však zájezdy. Úspěšná účast v Mariánských Lázních a JH. *Dělnické divadlo* od 1951 několikrát účastníkem JH (viz Brno-Královo Pole).